

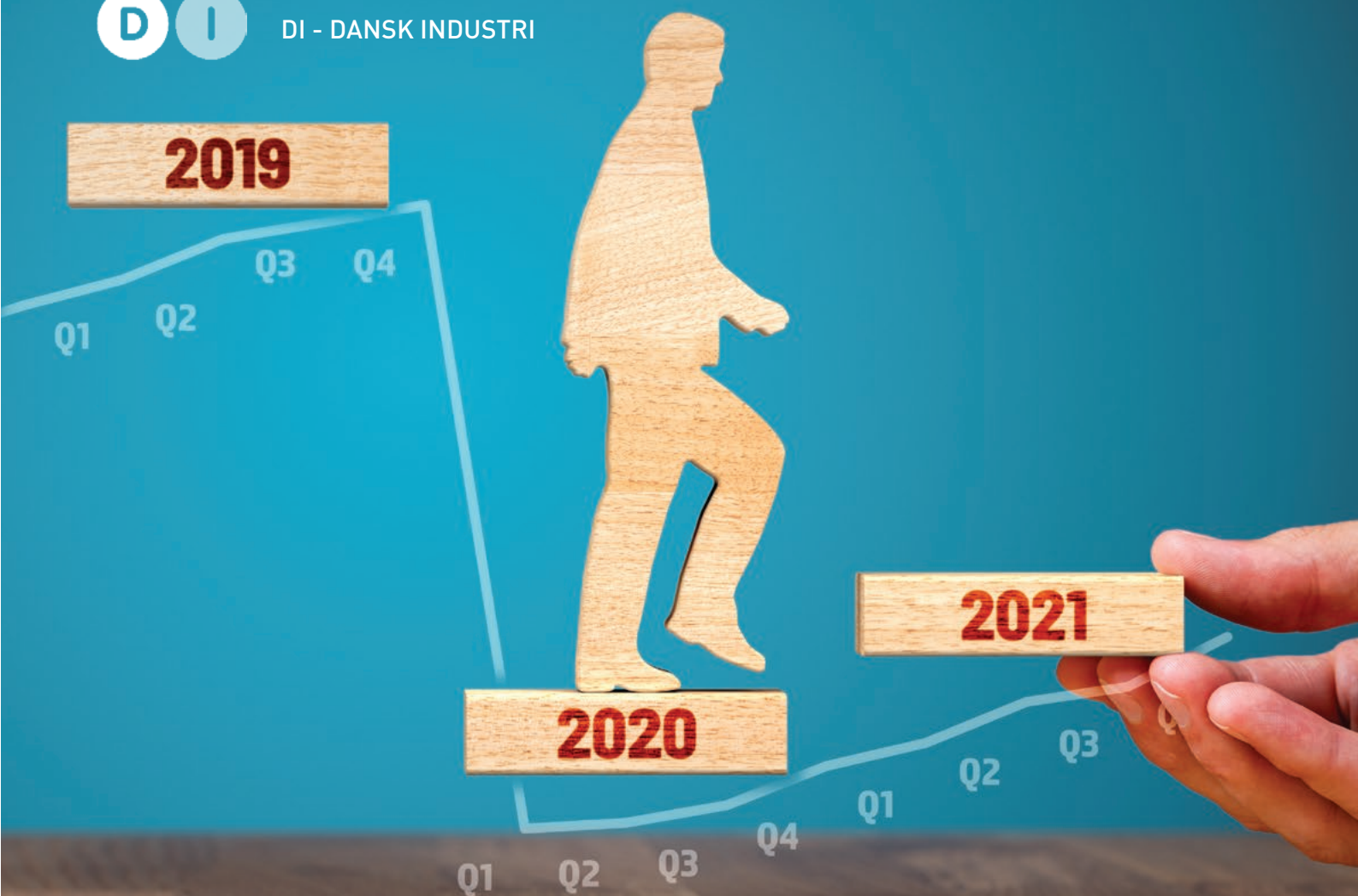

ФЕДЕРАЦІЯ
РОБОТОДАВЦІВ
УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

DI - DANSK INDUSTRI

**ІНДЕКС
ВПЕВНЕНOSTІ
БІЗНЕСУ**

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Індекс впевненості бізнесу. Загальний	6
Висновки до розділу 1	14
Розділ 2. Індекс впевненості бізнесу. Експортери	16
Висновки до розділу 2	21
Висновки та рекомендації	22
Додаток. Методологія розрахунку «Індексу впевненості бізнесу»	24

ВСТУП

На фоні рецесії світової економіки та економічної кризи в Україні, що загострилася через пандемію COVID-19, все більше підприємств змушені призупиняти та/або припиняти свою діяльність, що супроводжується скороченням робочих місць, надходжень до бюджетів різних рівнів тощо.

Для повернення ситуації у зворотному напрямку українському бізнесу потрібна **впевненість**, тобто усвідомлення бізнесом своїх можливостей для розвитку, збереження наявних та створення нових робочих місць.

Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування (далі – Аналітичний центр) при Федерації роботодавців України та Центр опитування та рейтингування Федерації роботодавців України протягом серпня – жовтня 2020 року здійснили онлайн-опитування власників та керівників підприємств для визначення Індексу впевненості бізнесу. Тобто визначення числової інтерпретації бачення українським бізнесом можливості розвитку, збереження наявних та створення нових робочих місць.

В опитуванні взяли участь

Підприємств
100

на яких працюють
492,5 тис. осіб

представляють
майже всі сектори економіки

Більшість належать
до сектору переробної промисловості

експортери з них
51%

Визначення Індексу впевненості бізнесу має **на меті** здійснення оцінки впевненості українського бізнесу у можливості розвитку, збереженні наявних та створенні нових робочих місць.

Завдання

що ставить перед собою дослідження:

- Визначення проблематики, з якою стикається бізнес у щоденній роботі;
- Здійснення оцінки впевненості українського бізнесу у можливості розвитку, у збереженні наявних та створенні нових робочих місць;
- Формування рекомендацій органам влади для покращення бізнес середовища в Україні.

Предмет

дослідження

Визначення рівня впевненості власників компаній та керівників підприємств, що представляють різні галузі промисловості, у можливості розвитку, у збереженні наявних та створенні нових робочих місць

Об'єкти

досліджень:

Представники бізнес спільноти України (керівники та власники підприємств) та працівники, яких вони працевлаштовують.

Визначення Індексу впевненості бізнесу здійснюється декілька етапів:

Етап 1.

Розробка методології дослідження та опитувальника;

На першому етапі

Аналітичний центр розробив методологію дослідження та опитувальник для визначення Індексу впевненості бізнесу.

Етап 2.

Здійснення опитування власників та керівників підприємств;

На другому етапі, що

тривав майже 3 місяці, Центр опитування та рейтингування Федерації роботодавців України здійснював опитування керівників та власників підприємств.

Етап 3.

Аналіз результатів опитування;

На третьому та четвертому етапах

Аналітичний центр здійснює аналіз результатів опитування та готує аналітичний документ, який міститиме як результати аналізу, так і пропозиції органам влади щодо покращення умов ведення бізнесу, збереження наявних та створення нових робочих місць.

Етап 4.

Підготовка аналітичного документу «Індекс впевненості бізнесу».

Для розрахунку Індексу впевненості бізнесу

Респонденти мали відповісти **на 18 питань**, що передбачали можливість вибору або декількох варіантів відповідей, або лише одного.

Детальна методологія розрахунку «Індексу впевненості бізнесу» наведена у додатку 1.

РОЗДІЛ 1.

ІНДЕКС ВПЕВНЕНОСТІ БІЗНЕСУ.

ЗАГАЛЬНИЙ

Протягом серпня - жовтня 2020 року проводилося опитування керівників та власників підприємств. В опитуванні, взяли участь 100 підприємств, що працевлаштовують 492,5 тис. осіб.

Аналіз результатів опитування показав, що підприємства, власники чи керівники яких взяли участь у опитуванні за основним видом діяльності (секція за КВЕД-2010) працюють у більше ніж 13 сферах (детальна інформація щодо учасників представлена на рис. 1). Отже, підприємства представляють більшість з можливих видів економічної діяльності.

СФЕРИ ЗА ОСНОВНИМ ВИДОМ ДІЯЛЬНОСТІ, В ЯКИХ ПРАЦЮЮТЬ КОМПАНІЇ (секція за КВЕД-2010)

Для розрахунку Індексу впевненості бізнесу респонденти мали відповісти на такі питання:

1. Які чинники обмежують Ваші капітальні інвестиції?

---

2. Як змінилися Ваші капітальні інвестиції у I півріччі 2020 року порівнянні з II півріччям 2019 року?

---

3. Як зміняться Ваші капітальні інвестиції у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?

---

4. Як змінилися обсяги замовлень на продукцію в I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року?

---

5. Як зміняться обсяги замовлень на продукцію в II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?

---

6. Як змінилася кількість штатних працівників на підприємстві у I півріччі 2020 року у порівнянні з II півріччям 2019 року?

---

7. Як зміниться кількість штатних працівників на підприємстві у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?

---

8. Чи є підприємство експортером?

---

9. На які з перелічених ринків здійснюється експорт (Країни ЄС, Країни СНД, Інші європейські країни, Близький Схід та Північна Африка, Центральна та Південна Африка, Східна Азія, Північна Америка, Південна та Центральна Америка)?

---

10. Який відсоток продажів Вашої компанії пов'язаний з експортом?

---

11. Як змінився обсяг іноземних замовлень на продукцію у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року?

---

12. Як зміниться обсяг іноземних замовлень на продукцію у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?

На питання 1 та 9 респонденти мали можливість вибрати декілька варіантів відповідей, на решту питань – один варіант.

Розрахунок Індексу впевненості показав невтішні результати:

Індекс впевненості бізнесу (загальний)

Отже, бізнес не впевнений у можливості розвитку, у збереженні наявних та створенні нових робочих місць.

Пропонуємо розібратися, що заважає бізнесу відчувати себе впевненим по пунктам.

Які чинники обмежують Ваші капітальні інвестиції?¹

Найбільшими негативними чинниками, що обмежують капітальні інвестиції по 38% респондентів назвали високу вартість (недоступність) кредитів та високий рівень податків та соціальних внесків. Третьою за значимістю проблемою стала відсутність кваліфікованих кадрів, на нею вказали 31% респондентів. Високий рівень проблемності також стосується судової влади - 21% респондентів назвали відсутність довіри до неї чинником обмеження капітальних інвестицій, та відсутності нормального конкурентного середовища - цю проблему відзначили 12% опитаних.

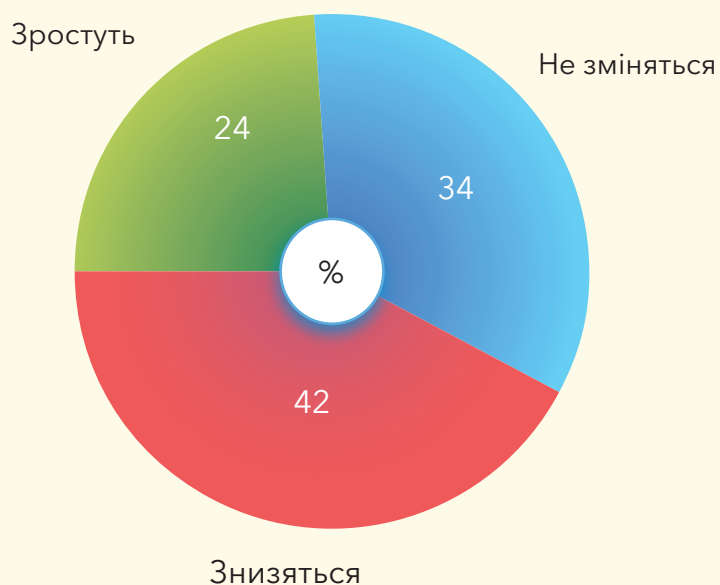
¹ Учасники опитування мали можливість вибрати декілька варіантів відповіді одночасно.

**ЗМІНА ОБСЯГІВ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року.**

66% учасників опитування відмітили, що в I півріччі 2020 року капітальні інвестиції зменшилися в порівнянні з II півріччям 2019 року. Лише у 12% учасників опитування відбулося збільшення капітальних інвестицій, у 22% рівень капітальних інвестицій залишився без змін.

**ЗМІНА ОБСЯГІВ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року.**

Разом з цим на друге півріччя опитувані дивляться дещо оптимістичніше. 42% учасників опитування прогнозують, що у II півріччі 2020 року знизяться капітальні інвестиції, тоді як 24% вважають, що капітальні інвестиції зростуть. Приблизно третина (34%) вважають, що рівень капітальних інвестицій залишиться на рівні попереднього півріччя.

**ЗМІНА ОБСЯГІВ ЗАМОВЛЕНЬ НА ПРОДУКЦІЮ
в I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року.**

**ЗМІНА ОЧІКУВАНИХ ОБСЯГІВ ЗАМОВЛЕНЬ НА ПРОДУКЦІЮ
в II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року.**

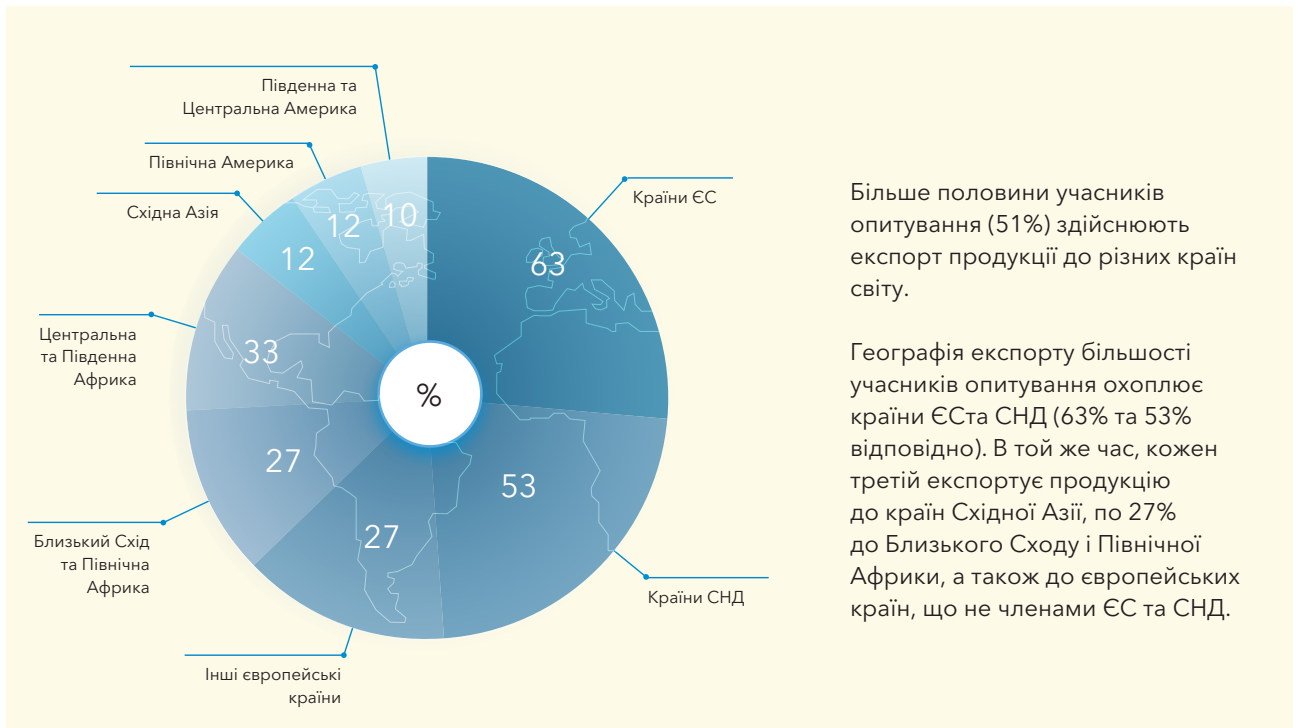
**ЗМІНА КІЛЬКОСТІ ШТАТНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
у I півріччі 2020 року у порівнянні з II півріччям 2019 року.**

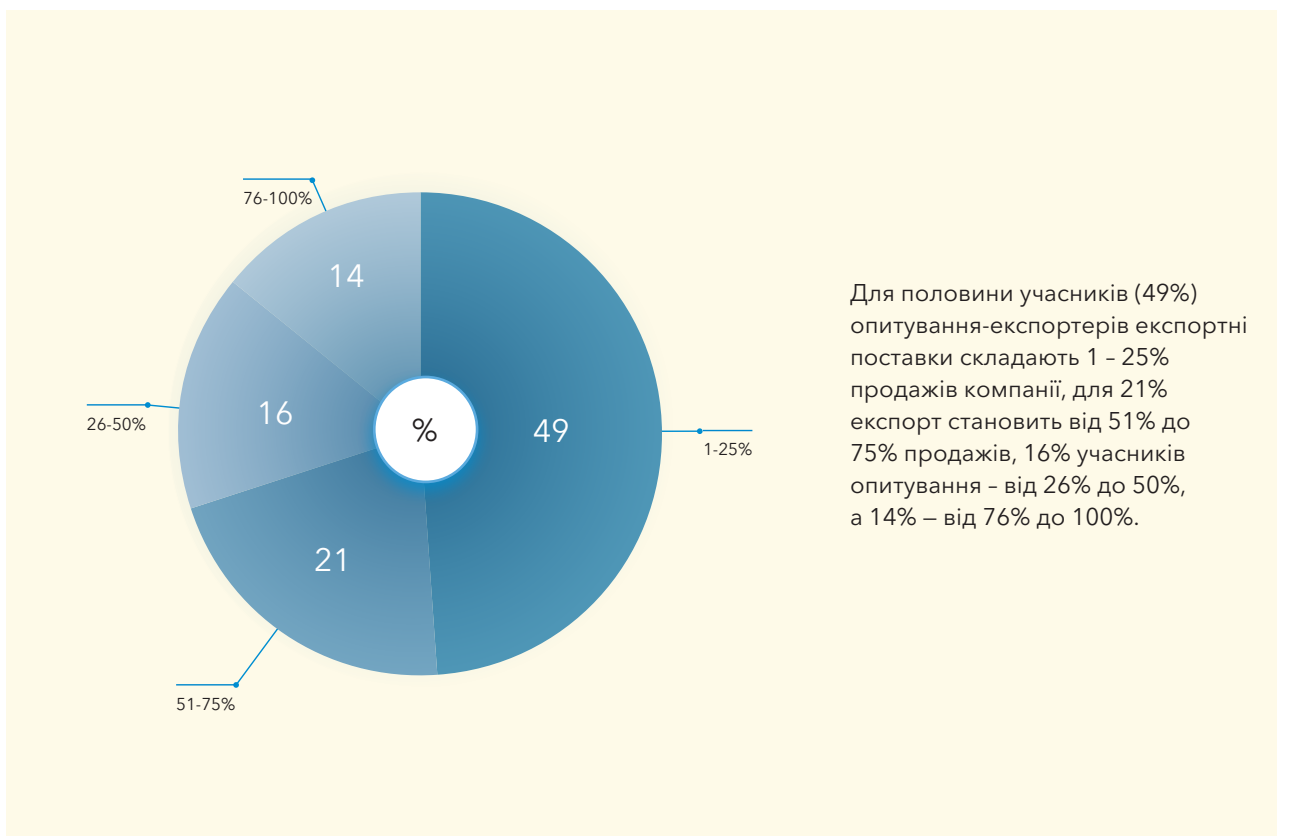
**ЗМІНА КІЛЬКОСТІ ШТАТНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
у II півріччі 2020 року у порівнянні з I півріччям 2020 року.**

ГЕОГРАФІЯ ЕКСПОРТУ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ²

ВІДСОТКОК ПРОДАЖІВ КОМПАНІЇ, ПОВ'ЯЗАНИЙ З ЕКСПОРТОМ

² Учасники опитування мали можливість вибрати декілька варіантів відповідей одночасно

ЗМІНА ОБСЯГУ ІНОЗЕМНИХ ЗАМОВЛЕНЬ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року

53% респондентів-експортерів відзначили, що у I півріччі 2020 року обсяг іноземних замовлень в порівнянні з II півріччям 2019 року скоротився. Натомість у 16% респондентів-експортерів він зріс.

Для майже третини ситуація із іноземними замовленнями не змінилася.

ЗМІНА ОБСЯГУ ІНОЗЕМНИХ ЗАМОВЛЕНЬ у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року

Очікування щодо II півріччя 2020 року є дещо оптимістичнішими. Не очікує змін обсягів іноземних замовлень половина опитуваних експортерів (49%). 24% очікують збільшення таких замовлень, а 27% їх зменшення.

ВИСНОВКИ

ДО РОЗДІЛУ 1

В проведеному відкритому опитуванні участь взяли власники або керівники 100 підприємств, що працевлаштовують 492,5 тисяч осіб та представляють майже всі сектори економіки. Найбільша кількість опитаних підприємств належать до сектору переробної промисловості.

51% підприємств, що взяли участь у опитуванні є експортерами.

Індекс впевненості бізнесу, розрахований за результатами аналізу відповідей всіх учасників опитування та з урахуванням кількості працівників, що стоїть за відповіддю власника або керівника підприємства, становить -3,54 при еталонному значенні 0, що свідчить про відсутність у бізнесу впевненості у можливості розвитку, збереженні наявних робочих місць та створенні нових.

Основними проблемами, що обмежують капітальні інвестиції, респондентами визначено:

- Високу вартість (недоступність) кредитів
- Високий рівень податків та соціальних внесків (по 38% респондентів).

- Третьою за значимістю проблемою визначена відсутність кваліфікованих кадрів, на нею вказали 31% респондентів.
- Високий рівень проблемності також стосується судової влади 21% респондентів назвали відсутність довіри до неї чинником обмеження капітальних інвестицій, та відсутності нормального конкурентного середовища - цю проблему відзначили 12% опитаних.

При цьому, 66% учасників опитування відмітили, що в I півріччі 2020 року капітальні інвестиції зменшилися в порівнянні з II півріччям 2019 року. Лише у 12% учасників опитування відбулося збільшення капітальних інвестицій, у 22% рівень капітальних інвестицій залишився без змін.

Очікування респондентів щодо II півріччя в частині обсягів капітальних інвестицій є дещо оптимістичнішими, проте загальний негативний тренд вони не змінюють. 42% учасників опитування прогнозують, що у II півріччі 2020 року знизяться капітальні інвестиції, тоді як 24% вважають, що капітальні інвестиції зростуть. Приблизно третина (34%) вважають, що рівень капітальних інвестицій залишиться на рівні попереднього півріччя.

Майже 2/3 опитуваних (64%) відзначили факт зменшення обсягів замовлень у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року. Зросли замовлення лише у 17% респондентів.

Очікування бізнесу щодо II півріччя поточного року в частині обсягів замовлень майже не відрізняються від негативних результатів у I півріччі. Очікують подальшого зниження обсягів замовлень 56% респондентів. Лише 21% респондентів сподівається на зростання обсягів замовлень.

Майже половина респондентів (47%) заявили про те, що у I півріччі 2020 року зменшили кількість штатних працівників на підприємстві в порівнянні з II півріччям **2019 року**. У той же час досить значна частка респондентів зберегла кількість штатних працівників на рівні II півріччя 2019 року (43%). Тільки кожний десятий респондент збільшив кількість штатних працівників.

Настрої щодо II півріччя 2020 року в частині зміни кількості штатних працівників дещо оптимістичніші. Хоча зростання кількості штатних працівників очікують ті ж 10%, 57% сподіваються на збереження наявної кількості штатних працівників. І все ж кожен третій респондент прогнозує скорочення кількості робочих місць на підприємстві.

Більше половини учасників опитування (51%) здійснюють експорт продукції до різних країн світу.

Географія експорту більшості учасників опитування охоплює країни ЄС та СНД (63% та 53% відповідно). В той же час, кожен третій експортує продукцію до країн Східної Азії, по 27% до Близького Сходу і Північної Африки, а також до європейських країн, що не членами ЄС та СНД.

Для половини учасників (49%) опитування-експортерів експортні поставки складають 1 - 25% продажів компанії, для 21% експорт становить від 51% до 75% продажів, 16% учасників опитування - від 26% до 50%, а 14% - від 76% до 100%.

53% респондентів-експортерів відзначили, що у I півріччі 2020 року обсяг іноземних замовлень в порівнянні з II півріччям 2019 року скоротився. Натомість у 16% респондентів-експортерів він зріс. Для майже третини ситуація із іноземними замовленнями не змінилася.

Очікування щодо II півріччя 2020 року є дещо оптимістичнішими. Не очікує змін обсягів іноземних замовлень половина опитуваних експортерів (49%). 24% очікують збільшення таких замовлень, а 27% їх зменшення.

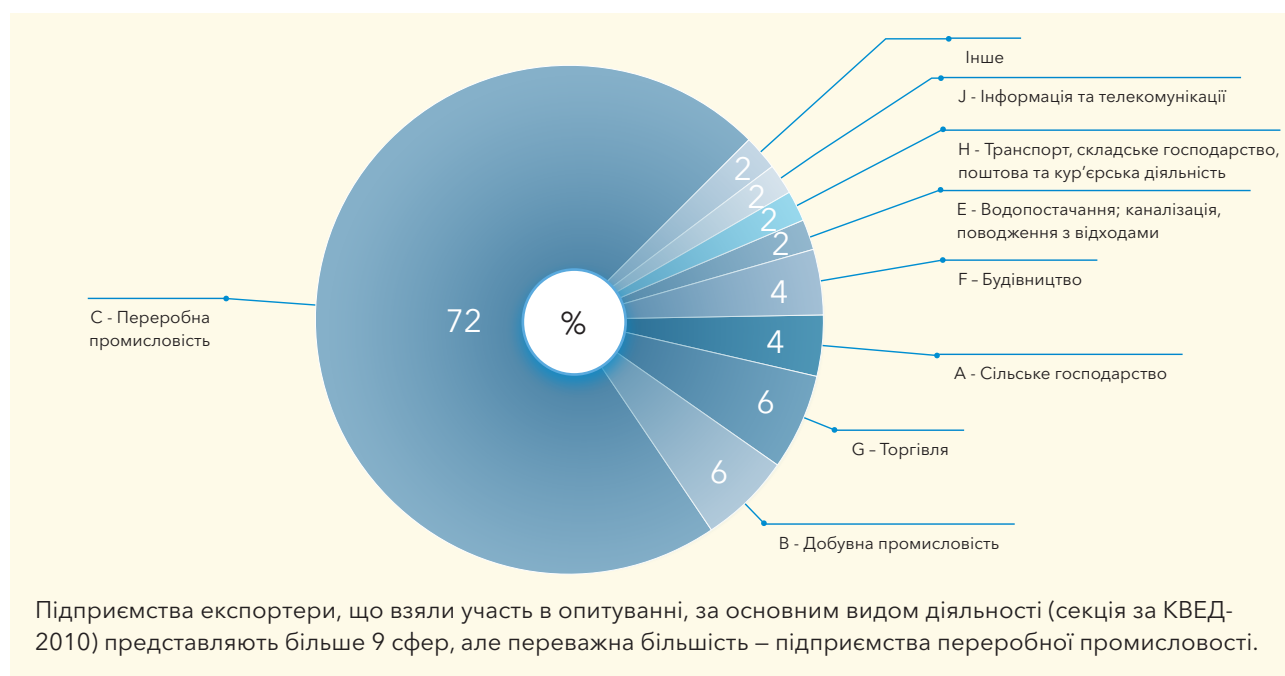
РОЗДІЛ 2.

ІНДЕКС ВПЕВНЕНОСТІ БІЗНЕСУ.

ЕКСПОРТЕРИ

Підприємства, що взяли участь у опитуванні та які здійснюють експорт продукції, працевлаштовують 201,5 тисяч осіб. 51 таких підприємства взяли участь в опитуванні.

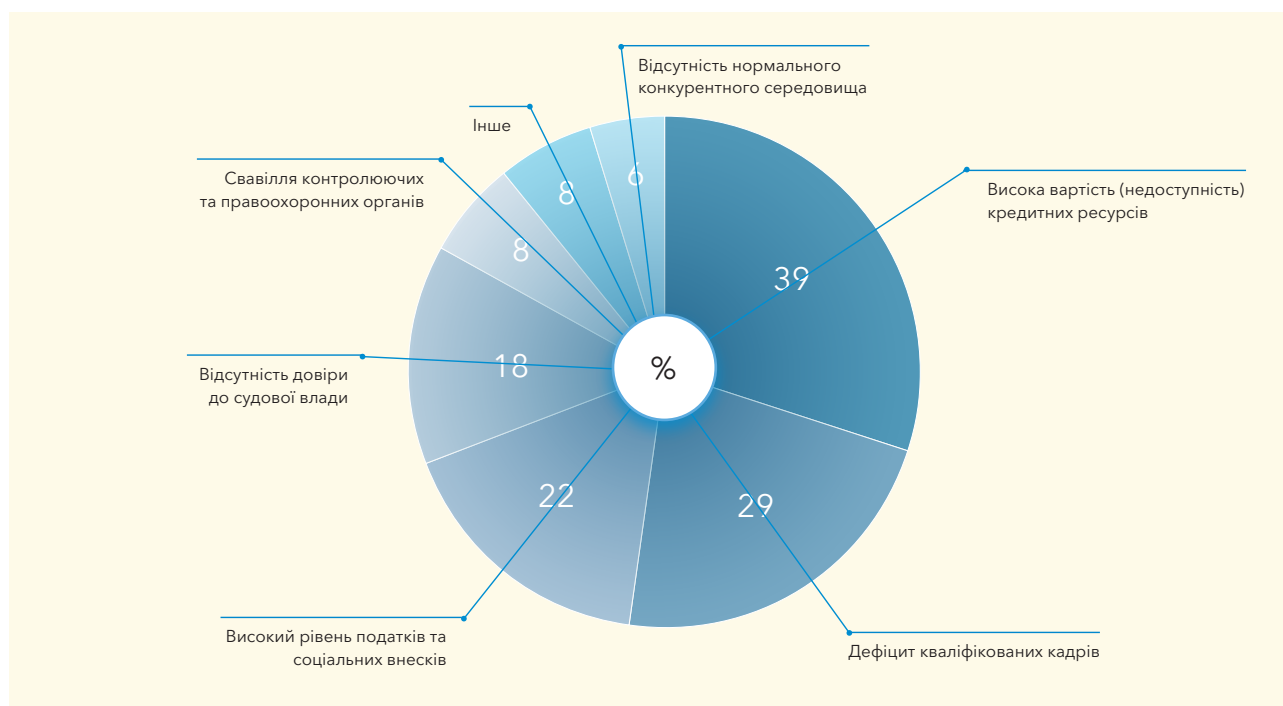
СФЕРИ ЗА ОСНОВНИМ ВИДОМ ДІЯЛЬНОСТІ, в яких працюють експортери (секція за КВЕД-2010)

ІНДЕКС ВПЕВНЕНОСТІ БІЗНЕСУ по підприємствам-експортерам розраховувався на підставі аналізу відповідей на питання, вказані у розділі 1 цього звіту.

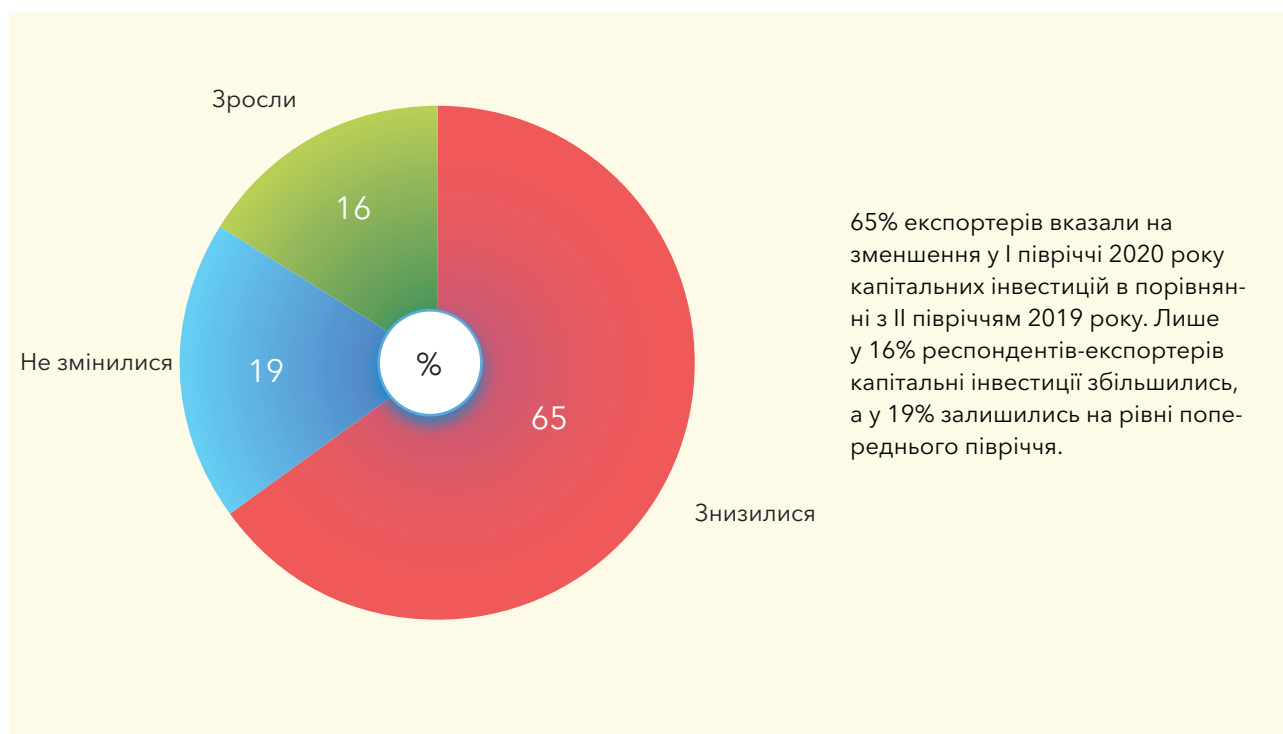

ЯКІ ЧИННИКИ ОБМЕЖУЮТЬ ВАШІ КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ?³

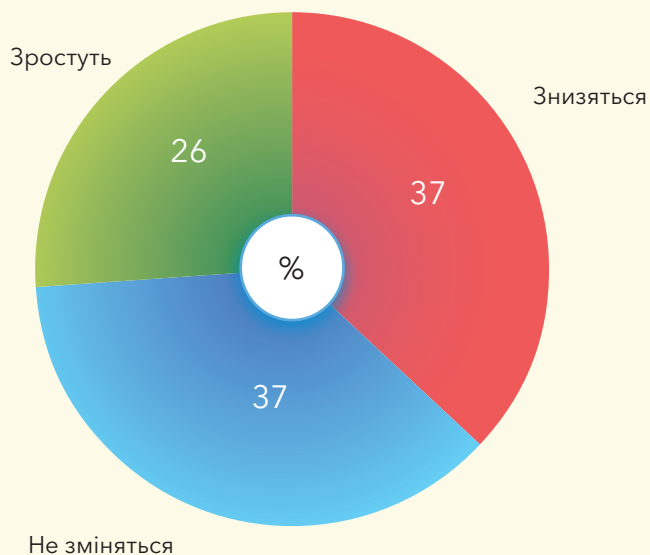
Для найбільшої кількості учасників опитування-експортерів (далі - експортери) основним чинниками, що обмежують капітальні інвестиції є висока вартість (недоступність) кредитних ресурсів (39%), дефіцит кваліфікованих кадрів (29%), високі ставки податків (22%) та відсутність довіри до судової влади (18%).

ЗМІНА ОБСЯГІВ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЕКСПОРТЕРІВ у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року

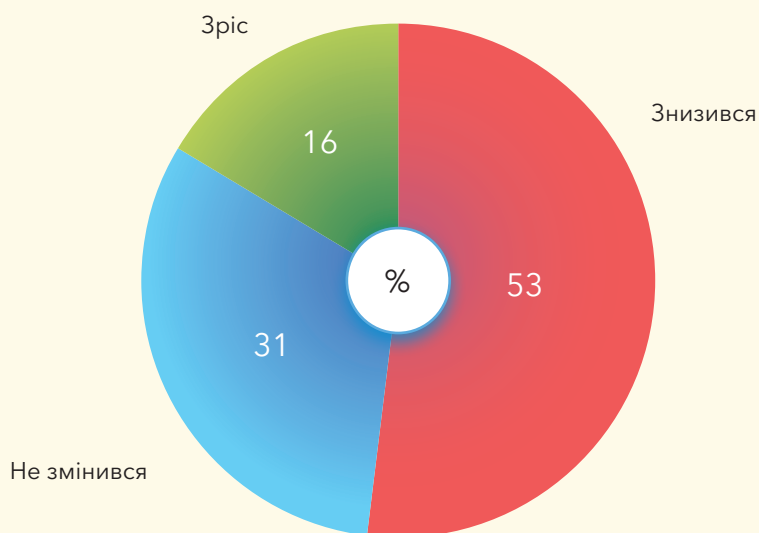
³ Учасники опитування мали можливість вибору декількох варіантів відповідей одночасно.

ЗМІНА ОБСЯГІВ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЕКСПОРТЕРІВ у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року.

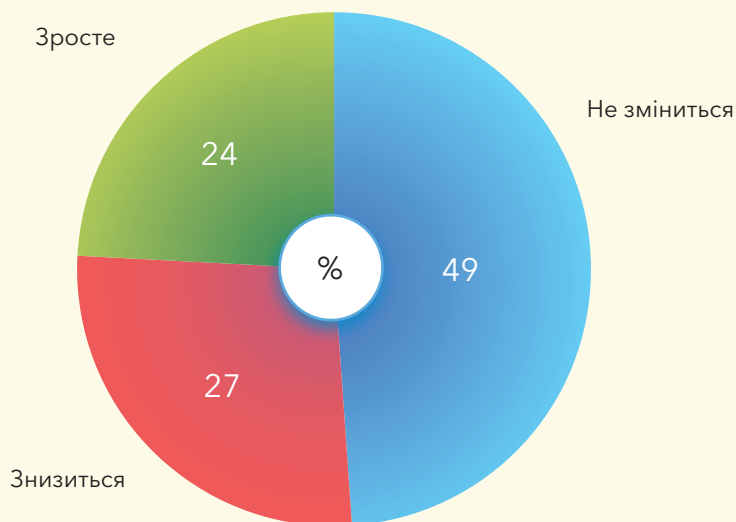
Очікування експортерів щодо II півріччя є оптимістичнішими. По 37% очікують або збереження обсягів капітальних інвестицій на рівні попереднього півріччя, або їх зменшення. Натомість 26% очікують збільшення інвестицій.

ЗМІНА ОБСЯГУ ІНОЗЕМНИХ ЗАМОВЛЕНЬ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року

53% респондентів-експортерів відзначили, що у I півріччі 2020 року обсяг іноземних замовлень в порівнянні з II півріччям 2019 року скоротився. Натомість у 16% респондентів-експортерів він зріс. Для майже третини ситуація із іноземними замовленнями не змінилася.

ЗМІНА ОБСЯГУ ІНОЗЕМНИХ ЗАМОВЛЕНЬ у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року

Очікування щодо II півріччя 2020 року є дещо оптимістичнішими. Не очікує змін обсягів іноземних замовлень половина опитуваних експортерів (49%). 24% очікують збільшення таких замовлень, а 27% їх зменшення.

ЗМІНА ШТАТНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСПОРТЕРІВ у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року.

I півріччя 2020 року охарактеризувалося для абсолютної більшості (51 %) експортерів зменшенням кількості штатних працівників в порівнянні з II півріччям 2019 року. В той же час 8 % експортерів вказали на зростання штатної чисельності працівників, у 41% вона не змінилася у порівнянні з попереднім півріччям.

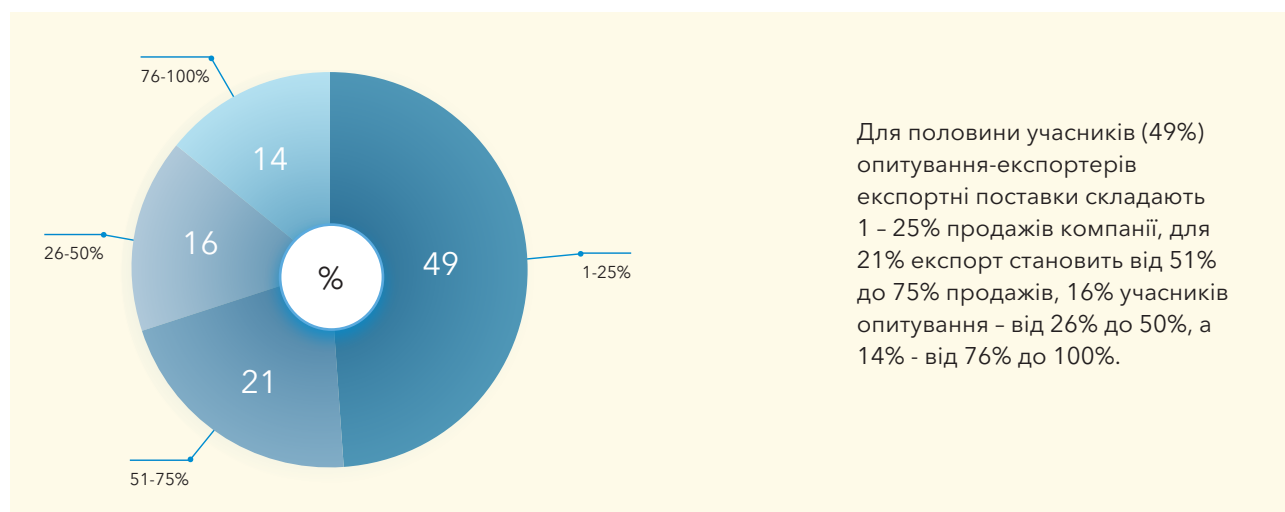
ЗМІНА ШТАТНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСПОРТЕРІВ у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року

ГЕОГРАФІЯ ЕКСПОРТУ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ⁴

ВІДСОТОК ПРОДАЖІВ КОМПАНІЇ, ПОВ'ЯЗАНИЙ З ЕКСПОРТОМ

4 Учасники опитування мали можливість вибрати декілька варіантів відповідей одночасно

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

51 підприємство-експортер, що взяли участь у опитуванні, працевлаштовують 201,5 тисяч осіб.

Підприємства-експортери, що взяли участь в опитуванні, за основним видом діяльності (секція за КВЕД-2010) представляють більше 9 сфер, але переважна більшість підприємства переробної промисловості.

Індекс впевненості бізнесу для експортерів становить -4,14, при цьому **еталонне значення Індексу для підприємств експортерів складає 0**. Тобто експортери не відчувають впевненість у можливості розвитку, збереженні нових робочих місць та створенні нових.

Для найбільшої кількості учасників опитування-експортерів (далі - експортери) основним чинниками, що обмежують капітальні інвестиції є висока вартість (недоступність) кредитних ресурсів (39%), дефіцит кваліфікованих кадрів (29%), високі ставки податків (22%) та відсутність довіри до судової влади (18%).

65% експортерів вказали на зменшення у I півріччі 2020 року капітальних інвестицій в порівнянні з II півріччям 2019 року. Лише у 16% респондентів-експортерів капітальні інвестиції збільшились, а у 19% залишились на рівні попереднього півріччя.

Очікування експортерів щодо II півріччя є оптимістичнішими. По 37% очікують або збереження обсягів капітальних інвестицій на рівні попереднього півріччя, або їх зменшення. Натомість 26% очікують збільшення інвестицій.

53% респондентів-експортерів відзначили, що у I півріччі 2020 року обсяг іноземних замовлень в порівнянні з II півріччям 2019 року скоротився. Натомість у 16% респондентів-експортерів він зріс. Для майже третини ситуація із іноземними замовленнями не змінилася.

Очікування щодо II півріччя 2020 року є дещо оптимістичнішими. Не очікує змін обсягів іноземних замовлень половина опитуваних експортерів (49%). 24% очікують збільшення таких замовлень, а 27% їх зменшення.

I півріччя 2020 року охарактеризувалося для абсолютної більшості (51 %) експортерів зменшенням кількості штатних працівників в порівнянні з II півріччям 2019 року. В той же час 8 % експортерів вказали на зростання штатної чисельності працівників, у 41% вона не змінилася у порівнянні з попереднім півріччям.

У II півріччі абсолютна більшість експортерів (59%) не очікують зміни штатної чисельності штатних працівників. 29% очікують скорочення їх чисельності і тільки 12% її збільшення.

Географія експорту більшості учасників опитування охоплює країни ЄС та СНД (63% та 53% відповідно). В той же час, кожен третій експортує продукцію до країн Східної Азії, по 27% до Близького Сходу і Північної Африки, а також до європейських країн, що не членами ЄС та СНД.

Для половини учасників (49%) опитування-експортерів експортні поставки складають 1 - 25% продажів компанії, для 21% експорт становить від 51% до 75% продажів, 16% учасників опитування - від 26% до 50%, а 14% - від 76% до 100%.

ВИСНОВКИ

В проведеному відкритому опитуванні участь взяли власники або керівники 100 підприємств, що працевлаштовують 492,5 тис. осіб.

Аналіз результатів опитування показав, що підприємства, власники чи керівники яких взяли участь у опитуванні, за основним видом діяльності (секція за КВЕД-2010) працюють у більше ніж 13 сферах (детальна інформація щодо учасників представлена на рис. 1). Отже, підприємства представляють більшість з можливих видів економічної діяльності.

Індекс впевненості бізнесу, розрахований за результатами аналізу відповідей всіх учасників опитування.

Показник	Еталонне значення,	Фактичне значення
Індекс впевненості бізнесу (загальний)	0	- 3,54
Індекс впевненості бізнесу (експортерів)	0	- 4,14

Отже, значення Індексів впевненості бізнесу свідчать про відсутність у бізнесу впевненості у можливості розвитку, збереженні наявних робочих місць та створенні нових.

Основними проблемами, що обмежують капітальні інвестиції, респондентами визначено: високу вартість (недоступність) кредитів та високий рівень податків та соціальних внесків (по 38% респондентів). Третьою за значимістю проблемою визначена відсутність кваліфікованих кадрів, на нею вказали 31% респондентів. Високий рівень проблемності також стосується судової влади – 21% респондентів назвали відсутність довіри до неї чинником обмеження капітальних інвестицій, та відсутності нормального конкурентного середовища – цю проблему відзначили 12% опитаних.

При цьому для експортерів **основним чинниками, що обмежують капітальні інвестиції** є висока вартість (недоступність) кредитних ресурсів (39%), дефіцит кваліфікованих кадрів (29%), високі ставки податків (22%) та відсутність довіри до судової влади (18%).

При цьому, 66% учасників опитування відмітили, що в **I півріччі 2020 року капітальні інвестиції зменшилися в порівнянні з II півріччям 2019 року**. Лише у 12% учасників опитування відбулося

збільшення капітальних інвестицій, у 22% рівень капітальних інвестицій залишився без змін.

Серед експортерів 65% вказали **на зменшення у I півріччі 2020 року капітальних інвестицій в порівнянні з II півріччям 2019 року**. Лише у 16% респондентів-експортерів капітальні інвестиції збільшилися, а у 19% залишилися на рівні попереднього півріччя.

Очікування респондентів щодо II півріччя в частині обсягів капітальних інвестицій є дещо оптимістичнішими, проте загальний негативний тренд вони не змінюють. 42% учасників опитування прогнозують, що у II півріччі 2020 року знизяться капітальні інвестиції, тоді як 24% вважають, що капітальні інвестиції зростуть. Приблизно третина (34%) вважають, що рівень капітальних інвестицій залишиться на рівні попереднього півріччя.

Очікування експортерів щодо II півріччя також є більш оптимістичними у порівнянні з фактом I кварталу 2020 року. По 37% очікують **або збереження обсягів капітальних інвестицій на рівні попереднього півріччя, або їх зменшення**. Натомість 26% очікують збільшення інвестицій.

Майже 2/3 опитуваних (64%) відзначили факт **зменшення обсягів замовлень у I півріччі 2020 року в порівнянні з II півріччям 2019 року**. Зросли замовлення лише у 17% респондентів.

53% респондентів-експортерів відзначили, що **у I півріччі 2020 року обсяг іноземних замовлень в порівнянні з II півріччям 2019 року скоротився**. Натомість у 16% респондентів-експортерів він зріс. Для майже третини ситуація із іноземними замовленнями не змінилася.

Очікування бізнесу щодо II півріччя поточного року в частині обсягів замовлень майже не відрізняються від негативних результатів у I півріччі. Очікують подальшого зниження обсягів замовлень 56% респондентів. Лише 21% респондентів сподівається на зростання обсягів замовлень.

Очікування експортерів щодо II півріччя 2020 року є дещо оптимістичнішими. **Не очікує змін обсягів іноземних замовлень половина опитуваних експортерів (49%).** 24% очікують збільшення таких замовлень, а 27% їх зменшення.

Майже половина респондентів (47%) заявили про те, що **у I півріччі 2020 року зменшили кількість штатних працівників на підприємстві в порівнянні з II півріччям 2019 року.** У той же час досить значна частка респондентів зберегла кількість штатних працівників на рівні II півріччя 2019 року (43%). Тільки кожний десятий респондент збільшив кількість штатних працівників.

I півріччя 2020 року охарактеризувалося для абсолютної більшості (51%) експортерів **зменшенням кількості штатних працівників в порівнянні з II півріччям 2019 року.** В той же час 8% експортерів вказали на зростання штатної чисельності працівників, у 41% вона не змінилася у порівнянні з попереднім півріччям.

Настрої щодо **II півріччя 2020 року в частині зміни кількості штатних працівників** дещо оптимістичніші. Хоча зростання кількості штатних працівників очікують ті ж 10%, 57% сподіваються на збереження наявної кількості штатних працівників. І все ж кожен третій респондент прогнозує скорочення кількості робочих місць на підприємстві.

У II півріччі абсолютна більшість експортерів (59%) **не очікують зміни штатної чисельності штатних працівників.** 29% очікують скорочення їх чисельності і тільки 12% її збільшення.

Більше половини учасників опитування (51%) здійснюють експорт продукції до різних країн світу.

Географія експорту більшості учасників опитування охоплює країни ЄС та СНД (63% та 53% відповідно). В той же час, кожен третій експортує продукцію до країн Східної Азії, по 27% до Близького Сходу і Північної Африки, а також до європейських країн, що не членами ЄС та СНД.

Для половини учасників (49%) опитування-експортерів експортні поставки складають 1 - 25% продажів компанії, для 21% експорт становить від 51% до 75% продажів, 16% учасників опитування - від 26% до 50%, а 14% - від 76% до 100%.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

З метою підвищення впевненості українського бізнесу необхідно вирішити проблеми, які заважають бізнесу розвиватися, зберігати наявні та створювати нові робочі місця. Український бізнес чітко розуміє та формулює ці проблеми. Для їх вирішення, на нашу думку, потрібно здійснити такі кроки, зокрема:

Проблема - висока вартість та недоступність кредитних ресурсів

Шляхи вирішення:

- Корегування грошово-кредитної політики Національного банку України, зокрема, в бік стимулювання зниження кредитних ставок та відмови від надмірного регулювання надання банками кредитів суб'єктам реального сектору економіки;
- Стимулювання банківського сектору до здійснення кредитування реального сектору економіки та зменшення вкладень у державні цінні папери, депозитні сертифікати НБУ тощо;

Проблема - високі ставки податків:

Шляхи вирішення:

Зниження ставок податків до таких рівнів:

- з ПДВ - до 17%;
- з Податку на прибуток - до 16%;
- з ПДФО - до 15%;
- з ЄСВ - до 20%;

Мораторій на зміни податкового законодавства;

Проблема - дефіцит кваліфікованих кадрів

Шляхи вирішення:

- Зупинення масового відтоку робочої сили та зменшення трудової міграції;
- Відновлення людських та трудових ресурсів;
- Підвищення якості вищої та професійно-технічної освіти, орієнтація освітніх програм на потреби роботодавців та перспективи розвитку ринку праці;

- Впровадження дуальної освіти;
- Вплив та контроль роботодавців за формуванням та виконанням державного та регіонального замовлення на підготовку кадрів та якістю освітнього процесу;
- Встановлення квот роботодавців у наглядових радах державних та комунальних закладів освіти;
- Забезпечення академічної доброчесності;
- Створення національної системи кваліфікацій, яка б відповідала сучасним потребам ринку праці;

Проблема - відсутність довіри до судової влади

Шляхи вирішення:

- Термінове проведення реальної судової реформи, яка забезпечить справедливий, надійний та швидкий захист прав особи;
- Боротьба з корупцією та ліквідація корупційних схем;
- Реформування системи контролюючих та правоохоронних органів у контексті захисту прав приватної власності, особистої безпеки та зниження тиску на бізнес.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «ІНДЕКСУ ВПЕВНЕНОСТІ БІЗНЕСУ»

Визначення Індексу впевненості бізнесу здійснюватиметься Аналітичним центром економіко-правових досліджень та прогнозування і Центром опитування та рейтингування Федерації роботодавців України раз на півроку та базуватиметься на результатах опитування власників або керівників підприємств, що представляють різні галузі промисловості.

Для цього дослідження під **упевненістю** бізнесу ми розуміємо усвідомлення бізнесом своїх можливостей для розвитку, збереження наявних та створення нових робочих місць.

Визначення Індексу впевненості бізнесу має **на меті** здійснення оцінки впевненості українського бізнесу у можливості розвитку, збереження наявних та створення нових робочих місць.

Завдання, що ми ставимо перед собою:

Визначення проблематики, з якою стикається бізнес у щоденній роботі;

Здійснення оцінки впевненості українського бізнесу у можливості розвитку, збереженні наявних та створенні нових робочих місць;

Формування рекомендацій органам влади для покращення бізнес середовища в Україні.

Предмет дослідження: визначення рівня впевненості власників компаній та керівників підприємств, що представляють різні галузі промисловості, у можливості розвитку, збереженні наявних та створенні нових робочих місць.

Об'єкти дослідження: представники бізнес спільноти України (керівники та власники підприємств) та працівники, яких вони працевлаштовують.

Етапи здійснення визначення Індексу впевненості бізнесу

Визначення Індексу впевненості бізнесу здійснюється декілька етапів:

Етап 1. Розробка методології дослідження та опитувальника;

Етап 2. Здійснення опитування власників та керівників підприємств;

Етап 3. Аналіз результатів опитування;

Етап 4. Підготовка аналітичного документу «Індекс впевненості бізнесу».

На першому етапі Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування Федерації роботодавців України розробляє методологію дослідження та опитувальник для визначення Індексу впевненості бізнесу.

На другому етапі, що триватиме біля 1 місяця, Центр опитування та рейтингування Федерації роботодавців України здійснює опитування керівників та власників підприємств.

На третьому та четвертому етапах Аналітичний центр економіко-правових досліджень та прогнозування здійснює аналіз результатів опитування та готує аналітичний документ, який міститиме як результати аналізу, так і пропозиції органам влади щодо покращення умов ведення бізнесу, збереження наявних та створення нових робочих місць.

Механізм розрахунку Індексу впевненості бізнесу

Індекс кожного з питань опитувальника розраховується як сума питомих ваг кожного з варіантів відповідей.

Питома вага кожного з варіантів відповідей розраховується в залежності від коефіцієнтів, які присвоєні цим варіантам відповідей. При розрахунку Індексу впевненості сума коефіцієнтів k ділиться на кількість респондентів.

Таблиця 1. Коефіцієнти, присвоєні варіантам відповідей на питання опитувальника

№ п/п	Питання	Коефіцієнти, присвоєні варіантам відповідей k	Варіанти відповідей
1	Які чинники обмежують Ваші капітальні інвестиції?	- 1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 - 1 8*	Високий рівень податків та соціальних внесків Незахищеність бізнесу від рейдерства Відсутність довіри до судової влади Свавільля правоохоронних та контролюючих органів Надвисокі тарифи природних монополістів Відсутність нормального конкурентного середовища Дефіцит кваліфікованих кадрів Висока вартість (недоступність) кредитних ресурсів Капітальним інвестиціям нічого не заважає
2	Як змінилися Ваші капітальні інвестиції у I півріччі 2020 року порівнянні з II півріччям 2019 року?	1* 0 - 1	Зросли Не змінилися Знизилися
3	Як зміняться Ваші капітальні інвестиції у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?	1* 0 - 1	Зростуть Не зміняться Зменшаться
4	Як змінилися обсяги замовлень в I півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2019 року?	1* 0 - 1	Зросли Не змінився Зменшилися
5	Як зміниться обсяг замовлень на продукцію в II півріччі 2020 року порівнянні з I півріччям 2020 року?	1* 0 - 1	Збільшиться Не зміниться Знизяться
6	Як змінилася кількість штатних працівників у I півріччі 2020 року у порівнянні з II півріччям 2019 року?	1* 0 - 1	Збільшилася Не змінилася Зменшилася
7	Як зміниться кількість штатних працівників у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?	1* 0 - 1	Збільшиться Не зміниться Зменшиться
8	Чи є Ваша компанія експортером?	0 0	Так Ні

№ п/п	Питання	Коефіцієнти, присвоєні варіантам відповідей k	Варіанти відповідей
9	На які з перелічених ринків здійснюється експорт?	0	Країни ЄС
		0	Країни СНД
		0	Інші європейські країни
		0	Близький Схід та Північна Африка
		0	Центральна та Південна Африка
		0	Східна Азія
		0	Північна Америка
		0	Південна та Центральна Америка
10	Який відсоток продажів Вашої компанії пов'язаний з експортом?	0	1-25%
		0	26-50%
		0	51-75%
		0	76-100%
11	Як змінився обсяг іноземних замовлень у I півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2019 року?	1*	Збільшився
		0	Не змінився
		- 1	Зменшився
12	Як зміниться обсяг іноземних замовлень у II півріччі 2020 року в порівнянні з I півріччям 2020 року?	1*	Збільшиться
		0	Не зміниться
		- 1	Зменшиться

* Значення коефіцієнта k, який використовується для розрахунку еталонного значення Індексу впевненості бізнесу.

Еталонне значення Індексу впевненості бізнесу дорівнює сумі всіх коефіцієнтів k*, тобто становить - 0.

Еталонне значення Індексу впевненості бізнесу для експортерів визначається як сума коефіцієнтів k*, тобто становить - 0.

ФЕДЕРАЦІЯ
РОБОТОДАВЦІВ
УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

DI - DANSK INDUSTRI